

MUSEUM
SPLEKLOK

Jaarverslag **2023**

Inhoud

Voorwoord	4
Hoogtepunten in 2023	5
1 Bezoekers	6
2 Collectie	7
2.1. Aanwinsten	7
2.2. Restauratie	8
2.3. Onderzoek	8
2.4. Internationaal netwerk	9
3 Presentatie & Educatie	10
3.1. Vaste presentatie	10
3.2. Tentoonstellingen	10
3.3. Educatie	11
3.4. Music, Motion & Me	12
3.5. Inclusief museum	15
4 Evenementen	17

5	Marketing & Communicatie	20
	5.1. Nieuwe merkstrategie	20
	5.2. Doelgroepen	20
	5.3. Tentoonstellingen en activiteiten	21
	5.4. Bezoekersonderzoek	21
	5.5. Communicatiemiddelen	22
6	Commerciële activiteiten	23
7	Samenwerking	24
	7.1. Samenwerkende Utrechtse Musea	24
	7.2. Utrechts Muziekoverleg	25
	7.3. Hogeschool voor de Kunsten Utrecht	25
	7.4. Sterk Techniek Onderwijs	26
	7.5. Cultuur & School	26
	7.6. Gemeente Utrecht	26
	7.7. VriendenLoterij	26
8	Organisatie	27
9	Personeel	28
10	Gebouwen	30
11	Stichting Vrienden Museum Speelklok	31
12	Verslag van de Raad van Toezicht	32

Voorwoord

Wat is de relevantie van musea, wat kunnen zij bijdragen aan het omgaan met een wereld die in brand staat, een wereld vol mensen die steeds vaker letterlijk en figuurlijk met lege handen staan? Vaak wordt het tonen van 'kunst om de kunst' afgezet tegen tentoonstellingen die reflecteren op maatschappelijke issues en ons aan het denken zetten. Die tegenstelling is onterecht want musea kunnen het allebei bieden: schoonheid, stof tot nadenken, kansen om met elkaar in gesprek te gaan en vooral, zou ik eraan willen toevoegen: hoop.

Hoe mooi is het dat de kunstenaars in onze tentoonstelling *Maak 't Even* weliswaar laten zien wat er mis is in de manier waarop we de planeet behandelen, maar dat zij tegelijkertijd laten zien wat wij eraan zouden kunnen doen, met kunstwerken die ook nog eens heel mooi zijn? En hoe inspirerend is onze collectie daarbij!

Die actieve creativiteit willen we graag stimuleren met *Music, Motion & Me*, ons grote herinrichtingsproject dat we in het najaar van 2025 willen openen. Dan nodigt een brede podiumtrap vanuit het Middenschip van de Buurkerk de bezoekers uit om naar boven te gaan. Daar word je geïnspireerd om techniek te gebruiken en een muziekmachine te bouwen. Het afgelopen jaar hebben we gebruikt om aan dit verhaal nog een laag toe te voegen: als eerste museum in Nederland gaan we een Metaverse Museum bouwen!

Het jaar 2024 zal de transitie verder vorm krijgen: Museum Speelklok wordt een museum van uitvinders en makers, van denkers én doeners, een museum van mensen die techniek durven te gebruiken. Mensen die met beide benen in de hedendaagse digitale wereld staan maar tegelijkertijd snappen dat er niets gaat bewegen zonder mechanische techniek. De maatschappij heeft die mensen hard nodig om de wereld beter, veiliger en mooier te maken.

Marian van Dijk
Directeur

Subsidiënten & begunstigers

Hoogtepunten in 2023

- Jubileumfeest 15 jaar Utrecht Museumdag op 23 maart
- Dansproject *Let's Dance* in maart, april, mei en juni
- CIMCIM-congres op 31 augustus
- Presentatie van draaiorgel De Hooghuys op 6 oktober
- Museumnacht Kids op 28 oktober
- Opening van de tentoonstelling *Maak 't Even* op 14 december
- Hoge waardering van de bezoekers: gemiddeld een 8,3 en voor de rondleiding een 9!

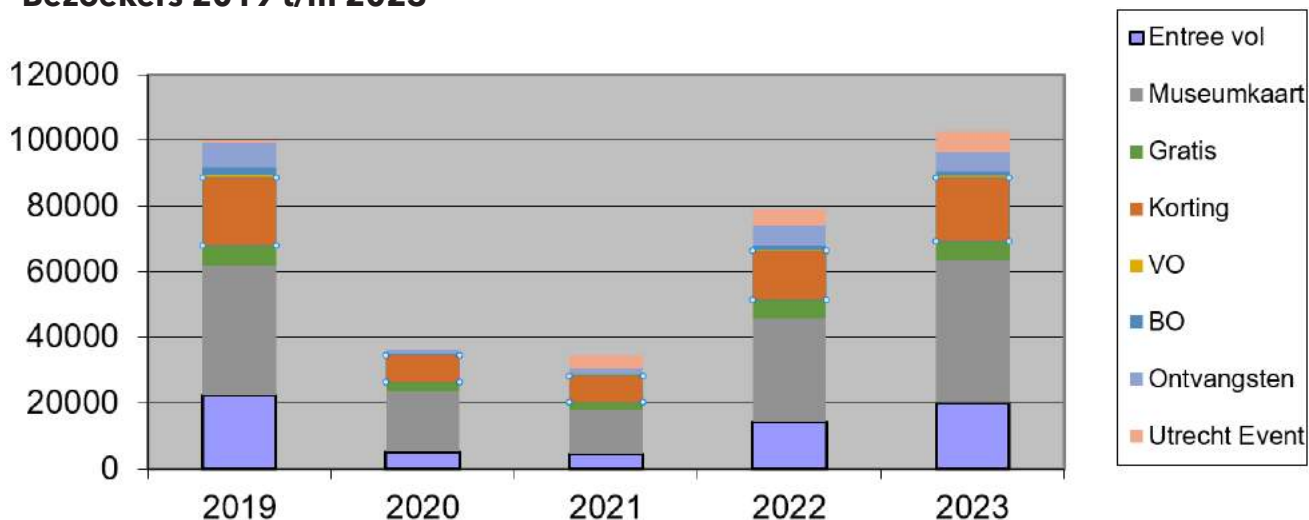
1. Bezoekers

	2023	2022	2021	2020	2019
Individuele bezoekers	41.228	30.760	13.352	13.796	46.026
Museumkaart bezoekers	43.450	31.546	13.614	18.279	39.348
Overige bezoekers *	12.040	10.442	6.113	2.925	7.167
Bezoekers commerciële ontvangsten	5.893	6.183	1.434	1.308	7.588
Totaal aantal bezoekers	102.611	78.931	34.513	36.308	100.129

* Onder andere kinderen jonger dan 4 jaar, bezoekers Utrecht events, Vereniging Rembrandt en ICOM-kaarthouders.

In het jaar 2023 hebben we totaal 102.611 bezoekers mogen ontvangen, waarmee we eindelijk weer terug zijn op het niveau van 2019, voor corona. De 100.000ste bezoeker hebben we met bloemen en cadeaus verwelkomd.

Bezoekers 2019 t/m 2023

2. Collectie

De thesaurus is vastgesteld en afgestemd met de Belgische collega-musea. De 175 collectiestukken die in de opstelling van de Muzikale Tour staan, zijn via het webbased systeem van Adlib bereikbaar voor iedereen. Komend jaar zullen de collectie- en marketingafdeling samen de collectie ontsluiten voor een breed publiek. Op de nieuwe website zal dit een prominente plaats krijgen.

Stagiaire Bronagh Conroy deed onderzoek naar de representatie van koloniaal verleden in automaten en legde daarvoor ook contact met een groot onderzoek aan de Universiteit van Toronto. Voor twee objecten van Museum Speelklok schreef zij teksten die via een QR-code voor het publiek toegankelijk zijn.

2.1. Aanwinsten

Er zijn in 2023 geen aankopen gedaan. Wel zijn er diverse objecten in tijdelijke bruikleen genomen voor de Kunsthub en voor de tentoonstelling *Maak 't Even*.

Schenken en legaten

Na het overlijden van orgelliefhebber en museumvriend Jan Wüst hebben de erven een zeer gedetailleerd houten orgelmodel (Inv.nr 1457) van een Gavioli cilinderorgel uit Parijs geschonken aan Museum Speelklok. Jan was jarenlang werkzaam bij Bakker en Timmenga Kerkorgelbouw in Leeuwarden. Het model is tijdelijk opgesteld bij de ingang van het museum.

Bruiklenen

Het contract voor de langdurige bruiklenen van 9 automaten (Inv. nrs 1132-1140 en BR.00009, 1138 is al eerder geretourneerd) is eind 2023 door de bruikleengever beëindigd; de objecten zijn terug bij de eigenaar.

Voor de Kunsthub werden in 2023 een kunstwerk van Casper de Jong, twee kunstwerken van Bart Schalekamp en 1 kunstwerk van Vica Pacheco in bruikleen genomen. Totaal waren bij het project acht bruiklenen betrokken. Zie ook 3.4.

Voor de tentoonstelling *Maak 't Even* kreeg Museum Speelklok twee bruiklenen van Jelle Mastenbroek, zeven van Jesse Howard, drie van Christien Meindertsma en één van Circuform BV. De bruiklenen zullen na afloop van de tentoonstelling worden geretourneerd aan de eigenaren.

2.2. Restauratie

Het dansorgel De Hooghuys (LH615) werd in 1964 door Museum Speelklok aangekocht. Het instrument is in 1913 gebouwd door Louis Hooghuys, zoon van een familie kerkorgelbouwers. Het orgel heeft in de loop der jaren enkele wijzigingen ondergaan en speelde tot 2000 goed. De laatste jaren was de conditie van het orgel echter zodanig verslechterd dat in 2017 werd gestart met de restauratie. Daarbij is besloten om de wijzigingen die in de jaren vijftig van de vorige eeuw waren aangebracht in de dispositie te handhaven. De metalen pijpen zijn weer in de originele kleuren geschilderd en de versieringen zijn weer aangevuld. Het front is schoongemaakt en beschadigde stukken zijn bijgewerkt. Om de originele schilderijen te behouden, is besloten niet alle scheuren in de houten panelen te repareren. Van het originele repertoire zijn acht boeken bewaard gebleven, maar gelukkig hebben verschillende arrangeurs het repertoire aangevuld.

Op 6 oktober is tijdens een zeer druk bezochte concertavond het geheel gerestaureerde orgel De Hooghuys in gebruik genomen. Onze restauratoren ontvingen veel complimenten van de aanwezige specialisten voor de prachtige klank en het schilderwerk van Froukje van der Have. Het orgel heeft nu een vaste plek in de Danszaal.

2.3. Onderzoek

In 2023 is gestart met een groot internationaal wetenschappelijk project onder leiding van Museum Speelklok met als doel om in 2028 alle kennis te ontsluiten in een wetenschappelijke publicatie en alle muziekklokken van Clay samen te brengen in een (reizende) tentoonstelling. Ook zal er dan een expertmeeting georganiseerd worden.

Internationaal wetenschappelijk project Clay-klokken

Museum Speelklok heeft in 2016 een van de zeven muziekklokken van Charles Clay verworven. Dit instrument uit 1738 is de grootste klok die bovendien geheel is gerestaureerd in samenwerking met het Rijksmuseum Amsterdam. De muziekklokken van Clay zijn zeer geschikt voor een internationaal samenwerkingsproject. Er komen verschillende wetenschappelijke disciplines in samen: muziekwetenschap, (kunst)geschiedenis, materiaalonderzoek, restauratie. Aan de projectgroep hebben zich de eigenaren van de muziekklokken - Royal Collections London, Birmingham Museums, Palazzo Reale Napoli, Castletown House Ireland, Palace Museum Beijing - verbonden en diverse wetenschappers op de verschillende onderzoeksterreinen.

Het belang van het project is drieledig:

1. Internationaal samenwerken. Door gespecialiseerde kennis te bundelen ontstaat meerwaarde. Niet alleen internationaal gerenommeerde wetenschappers zijn betrokken bij het project, ook jonge onderzoekers zijn deel van het onderzoek om op die manier nieuwe

invalshoeken te verkrijgen en de onderzoekers te helpen in hun eigen carrière.

2. Museum Speelklok positioneren. De Clay-klokken bevatten een belangrijke muzikale nalatenschap, maar zijn niet allemaal in speelklare staat. Museum Speelklok beschikt over een uniek en internationaal erkend restauratieatelier voor mechanische instrumenten. In het najaar van 2023 onderzochten de restauratoren ter plaatse de Clay-klokken in het Palazzo Reale te Napels en The Birmingham Museums.
3. Maatschappelijk relevante kennis bundelen; interdisciplinair onderzoek. Voor de muziekwetenschap, horologie, kunstgeschiedenis en materiële/industriële geschiedenis is het een unieke gelegenheid om een zeldzame verzameling relatief intacte, zeer complexe objecten te bestuderen. Er is een handvol kunsthistorische artikelen verschenen over een aantal klokken, maar er is geen uitgebreide publicatie over Clay's productie van klokken en de internationale netwerken die dit in de 18de eeuw mogelijk maakten. Bovendien kunnen de klokken door hun banden met industriële en koloniale structuren veel brede en maatschappelijk relevante inzichten opleveren.

2.4. Internationaal netwerk

Van 29 augustus tot en met 2 september vond de jaarlijkse conferentie van het internationale netwerk voor muziekinstrumentenmusea (CIMCIM, onderdeel van ICOM) plaats in Nederland, waarbij het Rijksmuseum optrad als gastheer. Het thema van de conferentie was 'Prospects and challenges of museum accessibility, diversity and equity'. Op 31 augustus waren de ca. 100 deelnemers in Museum Speelklok voor een dagprogramma met lezingen, workshops, een bezoek aan het restauratieatelier en een rondleiding. Ook konden zij een beklimming van de Domtoren en een concert van het Festival Oude Muziek inplannen. De deelnemers waren onder de indruk van de collectie en presentatie in Museum Speelklok en er zijn veel waardevolle contacten gelegd.

3. Presentatie & Educatie

3.1. Vaste presentatie

Elke ruimte in Museum Speelklok heeft een geheel eigen karakter, gerelateerd aan de functie van de instrumenten: van een huiskamer tot een koninklijk vertrek, van een straat tot een danszaal. De rondleidingen worden gegeven door studenten die daarvoor een speciale training krijgen, onder andere in de I Ask-methode, waardoor maatwerk geleverd kan worden. Ook is er voor blinden en slechtzienden een speciale rondleiding ontwikkeld en zijn er wekelijks muzikale kinderrondleidingen.

Met behulp van een boekje waarin het globale verhaal wordt verteld (beschikbaar in maar liefst 9 talen) ontdekken bezoekers de magische wereld van de kleinste speeldoosjes en het oude torenocarillon, tot de grootse orchestriens en de kenmerkende Nederlandse straatorgels.

3.2. Tentoonstellingen

Maak 't Even

Op 14 december openen we onder grote belangstelling de tentoonstelling *Maak 't Even. muziekmachines en duurzaam design* waarmee we aansluiten bij actuele vraagstukken over productie en duurzaamheid. Hedendaagse ontwerpers staan voor een grote uitdaging. Hoe maak je producten die geen schade toebrengen aan het klimaat en milieu, maar juist bijdragen aan een duurzamere wereld? De vraag is welke oplossingen er te vinden zijn in de maakprocessen van de historische instrumenten in Museum Speelklok. Deze interdisciplinaire tentoonstelling biedt kansen voor wederzijdse ontdekking. Ontwerpers kunnen nieuwe perspectieven bieden op onze collectie en tegelijkertijd inspiratie opdoen uit de historische objecten en verhalen.

De tentoonstelling bestaat uit 3 hoofdthema's: materiaal, reparatie en hergebruik, waarbij steeds collectie van Museum Speelklok samen met een werk van een hedendaagse ontwerper wordt gepresenteerd. Gastconservator Pao Lien Djie selecteerde voor elk hoofdthema een ontwerper die in een videoportret wordt gevraagd naar zijn of haar visie op het deelthema:

- Christien Meindertsma laat zien hoe materiaal uit de directe omgeving - in dit geval wol van een Rotterdamse kudde schapen - kan worden gebruikt voor speciaal vilt dat wordt toegepast bij hamerkoppen van piano's en slagwerkstokken.

- Jelle Mastenbroek gebruikt voorwerpen uit een kringloopwinkel om te laten zien hoe deze kunnen worden hergebruikt. Speciaal voor de tentoonstelling ontwierp hij *Verwarrend Verlangen*, waar dagelijkse voorwerpen in een mooi kunstwerk muziek gaan maken zodra de bezoeker het werk activeert.
- Jesse Howard ontwerpt gebruiksvoorwerpen die makkelijk gerepareerd kunnen worden en er bovendien prachtig uitzien. Hij laat zien dat duurzaam ontwerp niet exclusief hoeft te zijn.

Naast deze drie ontwerpers is aan Simon Dogger, die slechtziend is, gevraagd om een audiotour te maken over de collectie van Museum Speelklok en het thema duurzaamheid. Het magazine werd niet gedrukt maar was beschikbaar via een QR-code.

Om ook de bouw van de tentoonstelling duurzaam te laten zijn, ontwierpen Kummer & Hermann een tentoonstelling van een modulaair systeem van houten panelen dat door Fiction Factory werd uitgevoerd. Na afloop kunnen die panelen door het Utrechtse bedrijf Buurman worden gerecycled. Bovendien konden we vitrines en videoschermen lenen van het Spoorwegmuseum en Museum Catharijneconvent.

3.3. Educatie

Informele educatie

Door middel van informele educatie wordt aan al onze bezoekers kennis overgedragen. De rondleidingen, die dagelijks elk uur plaatsvinden, zijn gratis voor museumbezoekers. Een groot aantal van onze rondleiders heeft een opleiding gevolgd voor het geven van rondleidingen volgens het I Ask-principe. Hierbij is de vraag van het publiek en de interactie met het publiek leidend. In november hebben 12 rondleiders een training Interactief Rondleiden gevolgd bij Muzeaal Verhalen.

In het museum is sinds december 2022 bovendien de Escape Game te spelen. Een interactief, maar zeker ook educatief spel. Door het oplossen van verschillende puzzels en het voltooien van taken maken de bezoekers een reis door de geschiedenis van zelfspelende instrumenten. De Escape Game is gratis voor museumbezoekers en richt zich op gezinnen met kinderen van

8 jaar en ouder. Het spel zat veel weekenddagen volgeboekt. Het is dan ook wegens succes verlengd.

Voor volwassenen organiseerden we in november in samenwerking met Kunsttuileen Utrecht de workshop *Kunst kijken met je oren* in het kader van het U?-programma van festival Le Guess Who. In deze gratis toegankelijke workshop werden volwassenen en kinderen uitgedaagd om op een nieuwe manier naar kunst te kijken en het te verbinden met muziek die speciaal voor de workshop gemaakt was door violist Honingbeer.

Maar ook buiten het museum dragen we onze kennis over. Met het mobiele museum de Speelklok Roadshow zijn we op verschillende plekken in de wijken Zuilen, Overvecht, Kanaleneiland, Wittevrouwen, Binnenstad, Lunetten en Lombok geweest gedurende de zomermaanden, alsook in het voorjaar bij vijf verschillende verzorgingshuizen i.s.m. Utrecht Museumdag. Met een project rond Museumnacht Kids is het orgel het Heesbeentje met een bijzondere workshop in de herfstvakantie naar Bibliotheek Neude, Bibliotheek Zuilen en Bibliotheek Overvecht geweest. Aan deze workshops deden in totaal 120 kinderen mee.

Formele educatie

Daarnaast biedt Museum Speelklok ook formele educatie. Alle educatieve programma's bestaan uit een voorbereidende les op school, een les in het museum en een afsluitende les in de klas. Het onderwijsaanbod sluit aan op diverse kerndoelen en leergebieden. Bovendien werken de onderwijsprogramma's woordenschat vergrotend, haken ze in op de 21ste-eeuwse vaardigheden, spreken ze cognitieve basisvaardigheden aan en sluiten ze aan op de leefwereld van de leerlingen. In het aanbod voor de bovenbouw worden de leerlingen gestimuleerd tot het zelf doen van onderzoek aan de hand van diverse bronnen.

In 2023 startte de samenwerking met onderwijsontwikkelaars in de beta-wetenschap en techniekonderwijs bureau WISMON, met als doel een online lesprogramma voor groep 7 & 8 PO en onderbouw VO (met name VMBO-basis en VMBO-kader). Met het Rietveld College voerden we in 2023 een 'Technasium Onderzoekend en Ontwerpend Leren'-opdracht uit. In april 2023 was het museum opdrachtgever tijdens de onderwijsontwerpweek U-DECIDE. Ruim 250 leerlingen van alle 15 NUOVO scholen - van alle niveaus, achtergronden en leeftijden - gingen met elkaar aan de slag om oplossingen te vinden voor echte vraagstukken die leven bij organisaties in stad en regio Utrecht. Voor Museum Speelklok gingen leerlingen aan de slag met het bedenken van een game.

Speciale onderwijsprogramma's

Museum Speelklok biedt ook onderwijsprogramma's op maat, passend bij een schoolbreed thema. Zo zijn er interactives van de tentoonstelling *Robots love Music* ondergebracht in een aparte onderwijsruimte waar een programma voor de midden- en bovenbouw gevolgd kan worden.

3.4. Music, Motion & Me (voorheen Hoe dan?!)

De definitieve titel van het project markeert het moment dat het conceptplan is afgerond. We hebben het jaar 2023 gebruikt om de plannen voor de fysieke onderdelen van *Music, Motion & Me* (M3) in het museum samen met Northern Light verder te verfijnen. Ook hebben we met de Gemeente Utrecht, de Rijksdienst Cultureel Erfgoed en architectenbureau Van Hoogevest de plannen voor een brede trap en een verbindend promenadestuk besproken.

Maar dat niet alleen. We hebben het project uitgebreid met een metaverse museum, in samenwerking met Broken Egg.

De maatschappelijke missie van M3 blijft ongewijzigd: Museum Speelklok wil bijdragen aan de keuze voor technische beroepen. Hieronder staan de doelen van M3 en de beoogde impact:

1. Bezoekers (onsite en online) hun eigen creatieve kracht laten ontdekken.
Impact van M3: bezoekers gebruiken met veel plezier actief techniek om muziekmachines te bouwen.
2. Bijdragen aan een positief imago van techniek en een grote rol spelen in techniekeducatie.
Impact van M3: via muziek ervaren 10-14 jarigen dat techniek leuk is en zelfvertrouwen geeft, studenten in het beroepsonderwijs kiezen voor technische beroepen.
3. Mensen wereldwijd verbinden.
Impact van M3: mensen ontdekken dat samen muziek maken en samen bouwen je leven verrijkt.
4. Museum Speelklok transformeren naar een actief museum voor makers (zie ook het beleidsplan 2025-2028).
Impact van M3: Museum Speelklok bouwt samen met bezoekers aan de collectie van de toekomst, onsite en online.

Museum Speelklok wil de grenzen van de traditionele museumervaring verbreden door het fysieke met het digitale te integreren. Door de tastbare historische objecten zichtbaar te maken in de grenzeloze digitale wereld kunnen bezoekers zich er wereldwijd mee verbinden. Wat in het fysieke museum niet kan, is wel mogelijk in het Metaverse Museum: bezoekers mogen de historische instrumenten aanraken, aanzetten en van binnen bekijken. Bovendien mogen ze zelf kiezen welke muziek ze willen horen. Er zullen diverse virtuele ruimtes zijn waar bezoekers elkaar kunnen ontmoeten, samen een tentoonstelling kunnen maken of een muziekmachine kunnen bouwen.

Met *Music, Motion & Me* willen we, naast de bestaande doelgroepen, twee voor ons relatief nieuwe doelgroepen bereiken:

- De onderbouw van het voortgezet onderwijs, leeftijd tot en met 14 jaar. Dit zijn de mensen die op het punt staan een beroep te kiezen. Wij hopen dat wij de keuze voor een technisch beroep kunnen stimuleren. Wij ontwikkelen samen met studenten van Utrechtse VMBO-scholen, zoals X11 en Volt, onderwijsprogramma's en interactives.
- De jongvolwassenen. Dit is een moeilijk bereikbare doelgroep omdat zij niet meer in schoolverband samenkomen. Zij delen veel informatie via social media en maken vaak

deel uit van een community. Daarom zullen wij (bestaande) communities verbinden met Museum Speelklok. Wij bieden deze groep inspiratie en nodigen jonge makers uit om nieuwe klankinstallaties te maken.

Kunsthub

Met een bijzondere vormgeving van JanIsDeMan hebben we in de periode september 2022 tot en met december 2023 een plek gecreëerd voor de nieuwste klankinstallaties. Voor de selectie van de klankinstallaties werkten we samen met Gaudeamus en Springplank. Iedere klankinstallatie werd gecombineerd met objecten uit de collectie van Museum Speelklok die inspiratiebron waren voor de makers.

De volgende installaties waren deel van het project:

- September 2022: De installatie *Stories of Mechanical Music* van de Canadese Myriam Bleau werd, vooruitlopend op de opening van de Kunsthub, tijdens de Gaudeamusweek geplaatst en met een artist talk op 8 september geopend.
- Oktober 2022: De winnaars Yara Valente en Daniël Simu van de Springplank award openden met hun *Klappermobiel* op 1 oktober officieel de Kunsthub in aanwezigheid van medestudenten en Vrienden van het museum.
- November 2022: In het najaar maakte de robot kreeft, een van de Exoten van kunstenaar Tristan Kruithof, deel uit van de kunstroute CareFull van Utrecht 900. De robot stond in het museumcafé en kwam via een sensor in beweging.
- Maart 2023: de *Robot Fluit* van de Utrechtse maker Casper de Jong was eerder te zien tijdens de robottentoonstelling in 2018/19. Het instrument scant de gezichtsuitdrukking van de bezoeker en produceert dan muziek.
- Juli 2023: van de Utrechtse maker Bart Schalekamp stonden twee klankinstallaties in de Kunsthub. Het bestaande werk *Binaural* en een nieuw werk *Fine Tuning* dat hij speciaal voor Museum Speelklok maakte. Beide werken hadden de interactie tussen twee tonen tot onderwerp.
- September 2023: *Mitote* van de Mexicaanse Vica Pacheco was een mooie combinatie van erfgoed – het gebruik van keramieken objecten gevuld met water en de moderne motortjes die ervoor zorgden dat er lucht werd ‘opgehapt’ door de objecten waardoor die fluittonen voortbrachten.
- Januari 2025: *AU-2-MATERIA* van de Rotterdamse kunstenaars Maartje Dijkstra en Beorn Newk was bedoeld als hekkensluis maar zal pas in januari 2025 worden gerealiseerd. Het maakproces is dusdanig ingewikkeld dat een langere periode nodig is.

De evaluatie van het project heeft een aantal inzichten opgeleverd:

- Het blijkt lastig te zijn om klankinstallaties te vinden die geschikt zijn voor en bestand zijn tegen interactie met het publiek.
- Persaandacht genereren voor een enkele installatie is vrijwel onmogelijk.
- De installaties hebben veel onderhoud nodig dat vaak alleen door de makers zelf gedaan kan worden.

Dat betekent dat we voor de structurele plekken voor dergelijke installaties in *Music, Motion & Me* zullen inzetten op zowel bestaande werken met bewezen kwaliteit als op nieuwe werken die in samenspraak met de makers ontwikkeld worden. Bovendien zullen we iedere maker vooral om een 'technical ryder' vragen.

3.5. Inclusief museum

In 2023 startte de werkgroep Diversiteit en Inclusie waarin acht medewerkers van verschillende afdelingen plaatsnamen. Zij zullen zich in 2024 buigen over een scan waarmee we de voortgang kunnen monitoren en de presentatie van collectie met een koloniaal verleden. Er is een vast budget opgenomen in onze begroting en voor het eerste halfjaar van 2024 is Diantha Vreeken, die voor haar master Muziekwetenschap onderzoek deed naar muzikale representatie van neurodiversiteit, gevraagd om een aantal werkzaamheden voor de groep te verrichten.

Toegankelijkheid

Ook in 2023 hebben onze rondleiders trainingen gekregen op het gebied van omgaan met inclusief rondleiden, met het oog op bezoekers met dementie, neurodiversiteit en audiovisuele beperkingen. Aan onze bestaande programma's voor blinden en slechtzienden en voor dementerende ouderen (zie ook Utrecht Museumdag) hebben we twee nieuwe programma's toegevoegd:

Stagiaire Hana Matsuura deed in 2023 onderzoek naar museumbezoek voor mensen met een verstandelijke beperking. Ze bracht in kaart welke belemmeringen er nu zijn voor dit publiek en zette vervolgens een pilot op waarin deze belemmeringen werden weggenomen. Deze pilot werd gevolgd door een groep van Reinaerde, een groep van Philadelphia Zorg en een klas van de Rafaelschool (speciaal onderwijs).

Daarnaast hebben we dankzij een financiële bijdrage van de Ludivica Stichting een pilot uitgevoerd rond een prikkelarm museum. Om voor de doelgroep een veilig en prettig museumbezoek te faciliteren, hebben onze rondleiders een bijzondere training gevolgd bij Stichting Onbeperkt Genieten en een training Onvergetelijk Museum bij Anita Liemburg van Muzeaal Verhalen. Bovendien zijn speciale objecten en lesmateriaal ontwikkeld, waarmee we bijvoorbeeld kinderen zelf muziek kunnen laten maken. Op 8 maart 2024 zullen we een Anti-Doe-Avond organiseren in samenwerking met de Nederlandse Vereniging voor Autisme.

Utrecht Museumdag

Utrecht Museumdag is een samenwerkingsproject van de Samenwerkende Utrechtse Musea, Axion Continue en de Van Baarenstichting; het is de paraplu voor activiteiten die worden georganiseerd voor ouderen die niet op eigen kracht naar het museum kunnen komen. In 2023 bereikte Utrecht Museumdag ruim 2300 deelnemers en werd het 15-jarig jubileumfeest op 23 maart gevierd in Museum Speelklok met een optreden van Appeltaartconcerten. Het digitale programma Museum voor Thuis werd uitgebreid met zes nieuwe video's en de museumdocenten gingen op pad met een koffer vol objecten voor Museum voor 1 Dag en met de Roadshow van Museum Speelklok. Ook het creatieve workshopprogramma Museum voor Makers bereikte vele deelnemers; inmiddels is voor elk seizoen een passende workshop.

Het vervoer was het afgelopen half jaar een grote uitdaging vanwege personeelstekorten bij Connexion. Veel ritjes konden niet doorgaan, waardoor ook het aantal museumbezoeken van Vrijdag Museumdag gehalveerd werd. Er was geen vervoer naar de Appeltaartconcerten, waardoor er helaas veel minder bezoekers naartoe konden. Er is

hard gewerkt om alternatieven te regelen. Zo gingen museumdocenten naar de zorglocaties toe met een bakfiets vol objecten en zijn er twee mooie boxen voor zelfstandig gebruik op de zorglocaties gemaakt, samen met het Kruideniersmuseum en het Volksbuurtmuseum. Daarnaast konden veel creatieve workshops worden aangeboden.

Nieuwe collectie

Via Utrecht Residenties is Museum Speelklok in contact gekomen met de veelzijdige Zuid-Afrikaanse kunstenaar, componist en muzikant Neo Muyanga. In *Maak 't Even* is een korte film te zien van het samenwerkingsproject dat is opgestart in 2023 rond de bouw van de MotoMbila, een nieuw mechanisch instrument dat Afrikaanse tradities verbindt met de Europese manier van bouwen. Op deze manier wil Museum Speelklok nieuwe instrumenten toevoegen aan de collectie. Muyanga maakte in 2021 zijn debuut als componist bij het Nationale Opera & Ballet en was gastkunstenaar bij Depot Boijmans van Beuningen.

Museumnacht Kids

De eerste Museumnacht Kids (MNK) was een groot succes en ook voor de tweede editie op 28 oktober waren de 3.500 tickets snel uitverkocht. We konden opschalen omdat er extra organisaties zijn aangesloten: kasteel De Haar presenteerde zich in de bibliotheek op de Neude en ook de Domkerk en DOMunder sloten aan. Nieuw was de samenwerking met de wijkbibliotheken waar in de herfstvakantie (tevens kinderboekenweek) workshops werden georganiseerd door de deelnemende musea. Hierdoor konden kinderen en families in hun eigen wijk op een laagdrempelige manier alvast kennismaken met de musea en worden geïnformeerd over de Museumnacht Kids.

Om de toegankelijkheid zo groot mogelijk te maken, zorgden we voor gratis vervoer naar de binnenstad en hielden we de ticketprijs zo laag mogelijk. Samen met buurthuizen en ZIMIHC organiseerden we een bijzondere start voor bezoekers uit de wijken rond de binnenstad. Om te zorgen dat er zoveel mogelijk gebruik gemaakt zou worden van het gratis vervoer, werd er eerst samen gegeten waarna de volle bussen richting het centrum vertrokken. De Museumnacht Kids 2023 werd mogelijk gemaakt door financiële bijdragen van de Gemeente Utrecht, de Van Baarenstichting en het KFHeinfonds.

4. Evenementen

Evenementen voor kinderen

Zoals elk jaar werden in de schoolvakanties speciale activiteiten voor kinderen georganiseerd. Zo konden er in het voorjaar en in de kerstperiode speeldoosjes worden versierd en werd de muziektheatervoorstelling *Belle en het Beest* in de mei- en herfstvakantie met veel succes opgevoerd.

Tijdens het Weekend van de Wetenschap op 7 en 8 oktober konden families deelnemen aan een spel over uitvindingen. In de zomervakantie gingen we met onze Roadshow naar verschillende wijken in Utrecht.

Evenementen voor volwassenen

Dansproject Let's Dance

In de maanden maart tot juni vond een zeer succesvol dansproject plaats. Uitgangspunt was het repertoire van onze muziekinstrumenten, variërend van de klassieke wals tot moderne dans. In de programma's werden dansen uit verschillende culturen gecombineerd. Iedere avond bestond uit een korte lezing, een demonstratie van de dans door professionele dansers, een workshop van diezelfde dansers en na de pauze gelegenheid om zelf te dansen. Bij iedere avond waren, naast onze instrumenten, live musici betrokken. Het bleek een gouden formule te zijn. De avonden waren uitverkocht en jong en oud, ervaren dansers en beginners stonden samen op de dansvloer. Het project werd mogelijk gemaakt door de VriendenLoterij; het eerste programma werd herhaald op 8 juli als VIP-avond voor de spelers van de VriendenLoterij.

10 maart stond in het teken van de charleston. Hanneke Koolen gaf inzicht in het ontstaan van deze dans en de invloeden van het slavernijverleden. Natalia Rueda en Federico Stella gaven een demonstratie waarbij ze werden begeleid door orchestrons uit onze collectie en musici van de Bigband Utrecht. Daarna volgde een workshop en kon het publiek zelf het geleerde in de praktijk brengen.

14 april was de beurt aan moderne dans. Leo Lehtinen gaf een toelichting op het nieuwe werk dat speciaal was geschreven voor het Spaceship ensemble, draaiorgel 'De Schuyt' en twee dansers. In de tweede helft van het programma gaf een danser van de Illusionary Rockaz Company samen met een pop van Duda Paiva een solovoorstelling. Daarna kon het publiek zijn energie kwijt in streetdance.

12 mei was de wals-avond, met een tweeluik: na de inleiding door Hanneke Koolen werden de Weense en Engelse wals gedemonstreerd en aangeleerd door Daphne en Elmer Schrik met

begeleiding van verschillende dansorgels. De Arubaanse wals werd gedemonstreerd door Ercelle Tatem en Marfensel Osepa onder begeleiding van het historische k'ai orgeltje. Ook hier kon het publiek de dansen zelf uitproberen.

9 juni was de Cubaanse avond rond het Cubaanse draaiorgel 'Cien años de tradicion', met begeleiding van een ensemble o.l.v. Jaap de Kwaasteniet. Dit was met recht een feestelijke afsluiter waarvan alle deelnemers zichtbaar genoten.

Kerkorgelconcerten in juli

Voor de vijfde keer heeft Museum Speelklok in de maand juli op de woensdagmiddagen een reeks kerkorgelconcerten georganiseerd. In 2023 werden de concerten gegeven door Diederik Blankesteyn, Ere Lievonen, Maarten van der Bijl en Iddo van der Giessen. Rond het thema 'dans' hadden de organisten zeer gevarieerde programma's opgebouwd.

Op 31 maart en 6 oktober vonden de traditionele concertavonden plaats in samenwerking met de Kring van Draaiorgelvrienden. Beide avonden werden zeer goed bezocht. Zie ook Hoofdstuk 2.2.

Oktober, Black Achievement Month

In het kader van de Black Achievement Month gaf theatergezelschap Sites of Memory vijf voorstellingen met de titel *Free to be Free*. Deze indrukwekkende voorstelling richtte zich op het koloniale verleden en de rol die een locatie daarbij gespeeld heeft. De voorstelling is al eerder te zien geweest in Amersfoort en Deventer. Vanwege het feit dat in de Buurkerk een grafzerk aanwezig is van een graf dat ooit plaats bood aan zowel de eigenaar als de tot slaaf gemaakte, is in Utrecht de keuze op de Buurkerk gevallen als startpunt. Het eerste deel van de voorstelling was te zien in het museum, aansluitend volgden de bezoekers

een wandeling door de stad die eindigde in Pandhof Sinte Marie naast het Conservatorium. Dankzij de samenwerking met de Stadsschouwburg, die de kaartverkoop regelde, werd de voorstelling zeer goed bezocht.

Kunst kijken met je oren

Op 11 en 12 november werd in samenwerking met Le Guess Who en Kunstuitleen Utrecht het project *Kunst kijken met je oren* georganiseerd. Tijdens deze workshop keken deelnemers naar kunst van Utrechtse makers uit de collectie van de Kunstuitleen en luisterden tegelijkertijd naar de muziek die een artiest hieraan heeft gekoppeld. Hoe beïnvloedt het kijken naar een kunstwerk je beleving van de muziek? Vioolspeler en geluidskunstenaar Honingbeer maakte speciaal voor deze workshop een expositie. *Kunst kijken met je oren* was onderdeel van U?, het gratis toegankelijke stadsfestival van Le Guess Who.

**museum
speelklok**

Waar machines muziek maken

5. Marketing & Communicatie

Passend bij de herpositionering en ons nieuwe profiel ontwikkelden we samen met bureau Today in 2023 een nieuwe merkstrategie, merkkompas en daaruit volgend een nieuwe huisstijl. Onze nieuwe huisstijl en website worden in voorjaar 2024 gelanceerd. De website maken we toegankelijk en gemakkelijk te navigeren, ook voor mensen met een audiovisuele beperking.

5.1. Een nieuwe merkstrategie

Gezien de plannen voor de komende jaren was het een logische stap om ons merkverhaal aan te scherpen. Dit hebben we in 2023 verder ontwikkeld, resulterend in een nieuw merkkompas.

Nieuwe missie en merkpersoonlijkheid

Er werd een nieuwe missie geformuleerd: We gebruiken de universele aantrekkingskracht van muziek om iedereen de werking en het belang van techniek te laten ervaren. Daarbij past ook een andere merkpersoonlijkheid, van 'gangmaker' (vrolijkste museum van Nederland) worden we een 'maker'; een fysieke en online plek waar publiek zelf aan de slag kan met de techniek en muziek van onze magische muziekmachines.

Nieuwe pay-off: Waar machines muziek maken

Uit reacties en onderzoek merkten we dat het voor potentiële bezoekers lastig is te schatten wat ze precies in Museum Speelklok kunnen verwachten. Daarom werd een nieuwe pay-off bedacht. Deze laten we overal klinken vanaf voorjaar 2024: Waar machines muziek maken. Een pay-off waarin de techniek en muziek van de museumcollectie terugkomt.

Nieuwe huisstijl

'Er schuilt een fascinerende wereld in de historische muziekmachines van Museum Speelklok, een wereld waar muziek in techniek zit'. Deze zin uit onze vernieuwde visie was leidend in de vormgeving van een nieuwe huisstijl. Ritme en beweging van de muziek en techniek uit onze collectie waren belangrijke uitgangspunten voor de verschillende huisstijlelementen. Vanaf voorjaar 2024 beginnen we met het invoeren hiervan.

5.2. Doelgroepen

Museum Speelklok is en blijft een toegankelijk, laagdrempelig museum. Dat blijkt onder meer uit de brede verdeling onder de doelgroepen van het Culturele Doelgroepenmodel. Ook bezoekers die niet zo vaak van cultuur gebruik maken, weten ons museum te vinden. De doelgroepen

hieronder bezoeken ons het meest en vormden ook het afgelopen jaar een essentiële basis:

1. Culturele Alleseters: grootste groep bezoekers uit Utrecht. Deze actieve stedelijke cultuurgebruikers gaan graag naar musea, muziek en theater. We verwachten dat zij zowel in onze historische als in ons nieuwe aanbod geïnteresseerd zullen zijn.
2. Klassieke Cultuurliefhebbers: grootste groep oudere cultuurbezoekers zowel uit stad, provincie als landelijk, vaak met Museumkaart of VriendenLoterij VIP-kaart. Dit is landelijk gezien onze grootste groep bezoekers die vooral komt voor de collectie en de rondleidingen. Deze groep heeft behoefte aan verdieping en geschiedenis.
3. Kindrijke Cultuurvreter / Actieve Vermaakvangers. Dit is een nog steeds groeiende groep uit de stad, maar ook uit de provincie en landelijk. Het gaat om families met kinderen op de basisschool. Kinderen die nu het museum bezoeken, komen vaak op latere leeftijd terug met hun eigen familie. Deze groep gaat voor een leerzaam en sociaal uitje samen met de familie en wil graag zelf dingen mogen doen in het museum. We verwachten een grote groei van deze groep zodra *Music, Motion & Me* is gerealiseerd.

5.3. Tentoonstellingen en activiteiten

Belangrijke campagnemomenten waren de vakanties: vooral in de voorjaars-, herfst- en kerstvakantie was het enorm druk in het museum met families met kinderen, cultuurliefhebbers en toeristen. Rond activiteiten als het dansproject *Let's Dance*, nieuwe klankinstallaties in de kunsthub en de familievoorstelling *Belle en het Beest* voerden we on- en offline campagnes. Rond de succesvolle Museumnacht Kids werden de publiciteit en campagnes gedaan door producent Donkergroen en zetten wij vooral onze social media en nieuwsbrief in.

In het voorjaar en in de zomer lanceerden we een campagne rond gekke en bijzondere weetjes over de muziekmachines in het museum. Deze bestond uit een postercampagne bij Centercom, online campagnes rond verschillende nieuwe filmpjes en onze allereerste podcastserie!

Nieuwe podcastserie

Studio Ivo produceerde onze allereerste serie van vier familiepodcasts rond vragen over magische, magistrale muziekmachines uit onze collectie. Presentator Klaas van Kruistum (o.a. van *Klaas kan alles*) presenteerde de podcast en ging samen met onze conservatoren, restauratoren en jonge fans van het museum op zoek naar antwoorden op bijzondere vragen. De Speelklok podcast *Magische Muziekmachines* is te vinden op alle favoriete podcastplatforms. De podcast werd zo'n 1200 keer gedownload en vele malen meer beluisterd.

5.4. Bezoekersonderzoek

Sinds 2022 gebruiken we het Culturele Doelgroepenmodel in samenwerking met Utrecht Marketing en andere culturele partners. Op basis van verzamelde postcodes kan een goede analyse van onze doelgroepen worden gemaakt en kunnen we benchmarken met andere culturele instellingen.

Verder werd er gebruik gemaakt van gegevens uit het publieksonderzoek van Hendrik Beerda en gegevens uit het dashboard van Museumkaart. Dit gaf ons goed inzicht in de motivatie,

herkomst en tevredenheid van onze bezoekers. Het aanbod, de informatievoorziening, de sfeer en het vriendelijke personeel werden vooral genoemd. De eigenschappen die het publiek het meest vonden passen waren: uniek, creatief en sympathiek. Ons totale programma kreeg een 8,3 en vooral de rondleiding werd hoog gewaardeerd met een 9!

5.5. Communicatiemiddelen

Campagnes online

In 2023 voerden we onze campagnes steeds meer online, onder meer via bannerings op de websites van titels van DPG Media en Dagjeweg.nl en voor families op kidsproof.nl en bierenappelsap.nl. Bureau Lommer zette de Google Grant die het museum ontvangt in voor Google Ads campagnes. Met het geheel verdwijnen van third party cookies in 2024 zullen we met onze bureaus kijken hoe we online campagnes goed en gericht kunnen blijven inzetten.

Websitebezoekers

In lijn met de bezoekersaantallen werd ook de website weer veel meer bezocht. In 2023 bezochten 142.000 mensen onze website, waarvan het merendeel voor het eerst. De meeste bezoekers kwamen uit Nederland, en daarnaast – ook in lijn met museumbezoek – vooral uit Duitsland, Engeland, Amerika, België en Frankrijk.

Media

In 2023 kreeg het museum onder meer pers aandacht voor de verschillende activiteiten en het museum in het algemeen. Het grootste deel van de artikelen (80%) verscheen online op o.a. AD.nl, indebuurt.nl, kidsproof.nl, degelderlander.nl en uitagenda.nl. In november en december verstuurden we persberichten voor de opening van de tentoonstelling *Maak 't Even*. Er verschenen in 2023 in totaal 287 artikelen met een pr-waarde van 2 miljoen euro.

Social media

Facebook en Instagram vormden de belangrijkste social mediakanalen voor het museum. Onze Facebook-volgers zijn veelal geïnteresseerd in de collectie en in familieactiviteiten. Op Instagram liggen de interesses breder en is ons aantal volgers behoorlijk gestegen van 2025 naar inmiddels 2700 eind 2023; hier zijn de reels van onze muziekmachines vooral populair. Inmiddels groeit ons aantal volgers ook op LinkedIn (513) en zijn we actief geworden op TikTok. Dit betekende ook een verschuiving in het marketingbudget om meer content te kunnen maken.

6. Commerciële activiteiten

Verhuringen

Na het succesvolle jaar 2022, waarin een duidelijk inhaaleffect van corona was te zien, is in 2023 het aantal verhuringen lager uitgekomen dan begroot. Dit is met name terug te zien in de omzetcijfers van de horeca. Voor een deel is dat verklaarbaar doordat er meer horeca door cateraars is uitgevoerd. De daling ten opzichte van de begroting was ruim 20%.

Een aantal verhuringen leverde het museum veel extra publiciteit op. Zoals het evenement dat in juni werd georganiseerd door een bekend babyvoedingsmerk. Hiervoor kwam een aantal Chinese influencers voor een aantal dagen naar Nederland. In het museum werd een mooi diner georganiseerd waarbij alles uit de kast werd gehaald om er een feestelijk evenement van te maken. Het middenschip was bijna onherkenbaar omgetoverd tot een televisiestudio en alles werd door de influencers via social media gedeeld.

Museumcafé

In de zomer van 2023 is het besluit genomen het assortiment van het museumcafé uit volledig vegetarische ingrediënten te laten bestaan. Na een korte gewenningsperiode werd de nieuwe vegetarische kaart enthousiast bij de museumbezoekers ontvangen.

De omzet van het café is 45% hoger uitgevallen t.o.v. begroting. Dit kan voor een deel worden verklaard door de verhoging van de verkoopprijzen per 1 januari. De gemiddelde besteding per bezoeker is gestegen naar € 1,70.

Al sinds enkele jaren is op de woensdagmiddag de vaste groep stamgasten te gast die ooit is ontstaan uit het initiatief van de gemeente Utrecht om eenzaamheid tegen te gaan. De deelnemers weten elkaar nog steeds wekelijks te vinden om bij te praten.

Museumwinkel

Ook in 2023 is de museumwinkel weer goed bezocht door de bezoekers. De gemiddelde besteding per bezoeker was € 1,30. Dat is ruim 20% boven begroting.

7. Samenwerking

Hieronder staan alleen de samenwerkingspartners genoemd waarmee Museum Speelklok voor langere tijd een verbinding is aangegaan. Daarnaast heeft ieder project meerdere incidentele samenwerkingspartners.

7.1. Samenwerkende Utrechtse Musea (SUM)

Museum Catharijneconvent, Centraal Museum, Domtoren, DOMunder, Museum Speelklok, Spoorwegmuseum, Universiteitsmuseum en het Utrechts Archief vormen samen de SUM, waarbij de directies van de aangesloten organisaties het bestuur vormen en de inhoudelijke portefeuilles beheren. Museum Speelklok ontfermt zich over de maatschappelijke projecten en is penningmeester. In het najaar van 2023 sloot ook Kasteel De Haar zich aan bij SUM.

De kleinere musea maken al deel uit van de gezamenlijke activiteiten Utrecht Museumdag en Museumnacht Kids. Zij hoeven daarvoor geen contributie te betalen aan SUM. Om hen ook betrokken te houden bij de overige zaken, is SUM in het najaar gestart met het 'buddyproject' waarbij ieder SUM-lid wordt gekoppeld aan een kleiner museum. Het SUM-lid zal zijn buddy regelmatig bijpraten over recente ontwikkelingen en als vraagbaak dienen. Museum Speelklok vervult die rol voor het Volksbuurtmuseum.

De SUM ontwikkelde in 2022 een nieuwe museumvisie 2022-2026 met de titel *Samen waarde creëren voor Utrecht*.

Daarin staan de volgende vier ambities verwoord:

1. Bereik verbreden en verdiepen
2. Een uitnodigend en zichtbaar museumkwartier
3. Projecten die maatschappelijke verbinden
4. Duurzaam en inclusief werkgeverschap

Hieraan zijn vier programmalijnen gekoppeld:

1. Deelprogramma publiek: groei van het aantal betalende bezoekers.
2. Deelprogramma educatie: bereik van ten minste de helft van alle scholen in het primair onderwijs en het voortgezet onderwijs in groot Utrecht.
3. Deelprogramma innovatie en creatie: projecten die bijdragen aan de positie van de SUM als platform voor innovatie en creatie en zodoende de SUM (her)bevestigen als een serieuze gesprekspartner voor de Gemeente, het culturele veld en de Provincie.
4. Deelprogramma inclusiviteit: projecten die de musea toegankelijk maken voor mensen met een lichamelijke of geestelijke beperking.

Dit heeft in 2023 geleid tot de volgende activiteiten:

Samenwerking Utrecht Marketing

SUM werkt al enkele jaren succesvol samen met Utrecht Marketing voor de uitvoering en coördinatie van haar collectieve marketinginspanningen. Onderdeel hierin is een afname van een uitgebreid partnerpakket, centrale informatievoorziening en algemene projectondersteuning.

Museumnacht Kids

Mede dankzij de samenwerking met de wijkbibliotheken kon in deze tweede editie van de Museumnacht Kids op 28 oktober het bereik van de doelgroep - kinderen en families die niet vanzelf naar het museum komen - worden verbeterd. Ook konden we dankzij extra deelnemende instellingen opschalen van 2500 naar 3500 tickets, die opnieuw waren uitverkocht. Zie 3.5.

Utrecht Museumdag

Het team bestaat uit Ricky Fox (projectleider), Saskia Hoogkamer, Caroline van Rhijn en Joyce Vlaming. Om de groeiende groep dementerende ouderen beter te kunnen begeleiden, wordt jaarlijks een cursus 'Omgaan met dementie' aan rondleiders aangeboden. In 2023 zijn gesprekken gevoerd met Elvera van Leeuwen, projectleider van stichting Ogen en Oren tekort, om een vergelijkbaar project als Utrecht Museumdag op te starten in Rotterdam. De ouderenprojecten worden mogelijk gemaakt door een bijdrage van de Van Baaren Stichting. Zie 3.5.

Cursus Toekomst verkennen

In het najaar gaf Digitaal Erfgoed Nederland een cursus 'Toekomstverkennen' aan de SUM-leden, op basis van het boek 'Toekomst verkennen. Het ultieme denken in organisaties' van Freija van Duijne en Peter van der Wel. In de cursus werd onder andere nagedacht over mogelijke toekomstscenario's voor 2033: hoe kunnen musea relevant blijven voor de huidige Gen Z generatie? Deze cursus was zo inspirerend dat hij ook aan andere medewerkers van de musea is aangeboden.

Belangenbehartiging

Verschillende directeuren vertegenwoordigden ook in 2023 de samenwerkende musea in bestuurlijk overleg, waaronder Centrum Management Utrecht, Cultuur en School, het Brand Team en het Koepeloverleg.

7.2. Utrechts Muziekoverleg

Onder voorzitterschap van Jeroen Bartelse, directeur van TivoliVredenburg, vergaderde het Utrechts Muziek Overleg (UMO) online over actuele zaken waarbij veel aandacht uitging naar de nieuwe cultuurperiode. Er zijn inmiddels ca. 40 organisaties aangesloten bij UMO. Er is een dagelijks bestuur van 5 mensen en er zijn werkgroepen in het leven geroepen met een speciale opdracht.

7.3. Hogeschool voor de Kunsten Utrecht (HKU)

Met het Conservatorium van de HKU heeft Museum Speelklok een structurele samenwerking. Jaarlijks komt een groep eerstejaars studenten naar het museum voor een speciale rondleiding. Voor derdejaars studenten geeft de directeur jaarlijks een toelichting op de mogelijke

stageprojecten; ook werft zij dan nieuwe rondleiders. Voor tentoonstellingen wordt vaak samengewerkt met recent afgestudeerde alumni.

7.4. Sterk Techniek Onderwijs (STO)

Het ministerie van OCW, Stichting Platforms vmbo (SPV) en Platform Talent voor Technologie (PTvT) zetten zich sinds 2018 samen in voor Sterk Techniekonderwijs. Zij werken hierbij nauw samen met VNO-NCW, de Federatie Techniek, MKB-Nederland, Technische branches, Platform TL, MBO Raad en de VO-raad. Van 2020 t/m 2023 worden de middelen ingezet voor de uitvoering van regionale plannen van vmbo-scholen, mbo-instellingen, het bedrijfsleven en regionale overheid. De doelstelling is werken aan een duurzaam, dekkend en kwalitatief sterk technisch onderwijs.

Het landelijke ondersteuningsteam Sterk Techniekonderwijs ondersteunt scholen en regio's bij het maken en uitvoeren van de regionale plannen. We bieden ondersteuning, data, inspiratie, tools en informatie om regio's te helpen bij het vormen van het samenwerkingsverband, het planvormingsproces en de uitvoering. Museum Speelklok is een partnerschap aangegaan voor de komende periode met STO Utrecht.

7.5. Cultuur & School

Cultuur & School heeft als doel het optimaal koppelen van de vraag van de scholen aan het grootschalige, buiten de school georganiseerde cultuureducatieaanbod van de Utrechtse culturele instellingen en daarbij de continuïteit en kwaliteit van het cultuureducatieaanbod te borgen. In 2023 gingen er 455 scholieren via Cultuur & School naar Museum Speelklok.

7.6. Gemeente Utrecht

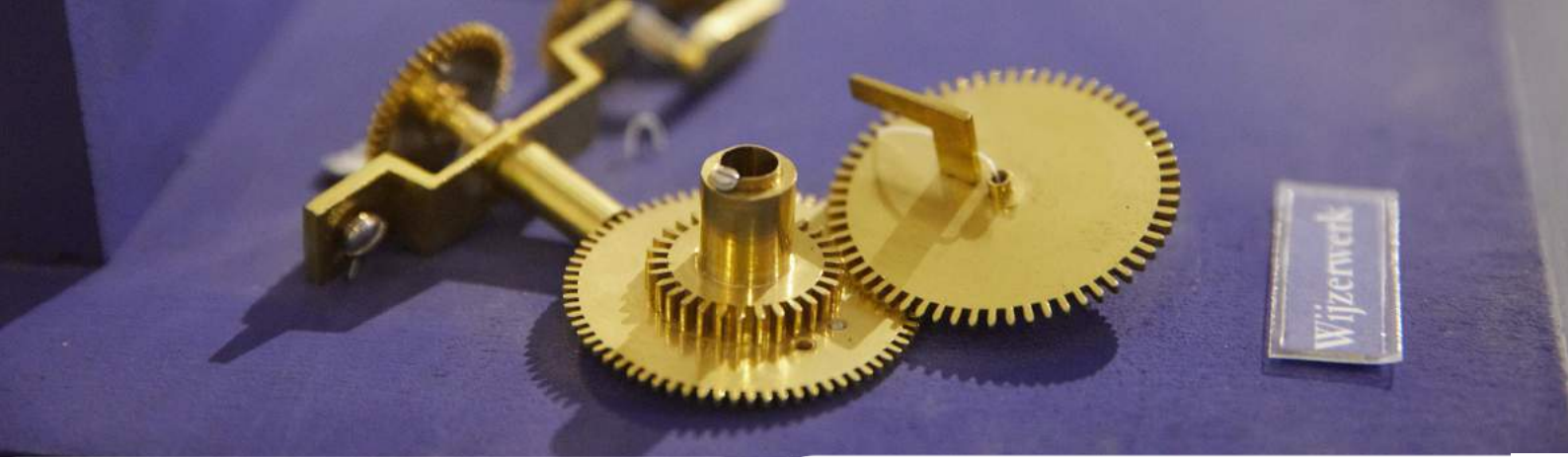
Op 21 november vond het evaluatiegesprek met de Gemeente Utrecht plaats. Een terugblik op 2022 en 2023 leidde tot de verheugende conclusie dat Speelklok weer terug is op het niveau van voor corona. M.b.t. de nieuwe beleidsperiode 2025-2028 onderstreepte de Gemeente wat ook al in de diverse informatieavonden duidelijk was geworden: er zal geen kaasschaafmethode gehanteerd worden, er zullen keuzes gemaakt worden. Dat betekent dat Museum Speelklok in zijn beleidsplan 2025-2028 de ambities goed moet onderbouwen.

7.7. VriendenLoterij

Museum Speelklok werkt al vele jaren succesvol samen met de VriendenLoterij. Het museum is sinds 2006 meerjarig partner met een jaarlijkse bijdrage van € 200.000. In 2023 hebben we dankzij de bijdrage de restauratie van het orgel De Hooghuys kunnen voltooien en de customer journey en merkstrategie door Bureau Today kunnen laten ontwikkelen.

In het najaar heeft de VriendenLoterij het contract verlengd met een periode van vijf jaar. In de herfst- en kerstvakantie waren wervers aanwezig in Museum Speelklok om geormerkte spelers te werven. Dit heeft 279 extra spelers opgeleverd. Totaal kreeg het museum uit geormerkte werven een mooie extra vrij besteedbare bijdrage van € 75.802.

In 2025 zullen we, met toestemming van de VriendenLoterij, een groot deel van onze bijdrage inzetten voor de realisatie van *Music, Motion & Me*.

8. Organisatie

Het bestuur van het museum bestaat uit één persoon: de directeur. Deze legt minimaal vijfmaal per jaar tijdens een vergadering verantwoording af aan de Raad van Toezicht, bestaande uit vijf of zes leden. Grote strategische beslissingen en projecten buiten de vastgestelde begroting, met een budget groter dan € 25.000 worden tussentijds besproken en goedgekeurd.

Voor elke vergadering worden een directieverslag, de financiële rapportage en eventuele additionele stukken toegestuurd. Jaarlijks wordt aan de hand van een checklist besproken in hoeverre het museum voldoet aan de Code Cultural Governance. Bovendien voert de Raad van Toezicht tenminste eenmaal in de twee jaar een zelfevaluatie uit.

De Raad van Toezicht heeft als taak om toezicht te houden op de algemene gang van zaken in het museum. De Raad van Toezicht grijpt zo nodig in en staat de directeur met advies terzijde. De Raad van Toezicht richt zich bij de vervulling van zijn taak op het belang van het museum en weegt daarbij de belangen af van de bij het museum betrokkenen. De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor de kwaliteit van zijn eigen functioneren. Leden van de Raad van Toezicht ontvangen voor de uitoefening van hun functie geen beloning.

9. Personeel

Het museum volgt voor de meeste functies de Museum CAO voor haar werknemers, inclusief de directie. Het aantal museummedewerkers (excl. oproepkrachten) per 31 december 2023 uitgedrukt in FTE's bedroeg 22 (2022: 21). Het museum werkt daarnaast zowel binnen als buiten reguliere openingstijden (tijdens verhuringen) met oproepkrachten die werkzaam zijn bij de algemene dienst, als rondleider of als huismeester, totaal 6 FTE's (2022: 6).

Personeelsmutaties

- Per 1 februari is Eline Veldman als medewerker commerciële verhuur en coördinator van de Stichting Vrienden in dienst gekomen.
- Per 15 februari is Demitri Demirel gestart als medewerker technische realisatie.
- Per 1 maart is Tom Watkins aangesteld voor de registratie en het onderzoek van de pianolarollen. Per 1 oktober is hij projectmedewerker *Music Motion & Me* en ontwikkelt hij de muzikale content voor dit project.
- Per 1 januari 2024 zal Diantha Vreeken starten als projectmedewerker Diversiteit & Inclusie. Zij zal onder andere een scan voor het monitoren van de voortgang ontwikkelen.
- Judith Reef liep stage van 1 maart t/m 31 mei.
- Eline Boer liep stage op de afdeling presentatie en educatie van 20 april t/m 27 juli.
- Hana Matsuura liep stage op de afdeling presentatie en educatie van 13 februari t/m 12 mei.
- Bronagh Conroy liep op de afdeling collectie stage van 24 april t/m 31 juli.

Interne communicatie

Door middel van een interne nieuwsbrief wordt het personeel van het museum op de hoogte gebracht van de lopende zaken. Deze interne nieuwsbrief wordt regelmatig verstrekt aan alle personeelsleden, het bestuur van de Stichting Vrienden van Museum Speelklok en aan de Raad van Toezicht. Twee keer per jaar wordt een personeelsbijeenkomst georganiseerd om met elkaar in gesprek te gaan over o.a. beleid en lopende projecten. In het voorjaar stond de bijeenkomst o.a. in het teken van diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid. Hoe kunnen wij bijvoorbeeld onze collectie met een koloniaal verleden het beste presenteren? De bijeenkomst in het najaar werd o.a. aandacht besteed aan duurzaamheid en werd er een werkgroep gevormd. Voor dringende en belangrijke zaken verstuurt de directeur een apart e-mailbericht. Daarnaast worden er actuele berichten en bezoekcijfers door collega's gedeeld via het interne communicatiesysteem Speakap.

Personeelsvertegenwoordiging

In 2014 is er een personeelsvertegenwoordiging (PVT) ingesteld. In 2023 hadden Wanda Frowijn-Consten, Friedell ten Holt-Derksen en Hedwig Sleurink (namens de oproepkrachten) zitting in de PVT.

De personeelssamenstelling

Per 31 december 2023 was deze als volgt:

Mevrouw L. (Linda) van Beek	Zelfstandig Werkend Horeca Medewerkster
De heer P.J. (Peter) van den Berg	Restaurator Windinstrumenten
Mevrouw drs. E. (Ebelin) Boswinkel	Hoofd Presentatie & Educatie
Mevrouw K.C. (Connie) van Bruggen-van den Hoek	Hoofd Financiën & Personeelszaken
De heer T.J. (Tristan) Budel	Restaurator Windinstrumenten
Mevrouw L.T. (Lise) Claerhoudt	Producent Tentoonstellingen
De heer D. (Demitri) Demirel	Medewerker Technische Realisatie
Mevrouw drs. M.H. (Marian) van Dijk	Directeur
Mevrouw W.A.M. (Wanda) Frowijn-Consten	Medewerkster Financiën & Personeelszaken
Mevrouw A. (Akkie) Groen	Hoofd Marketing & Communicatie
Mevrouw F.A.S. (Friedell) ten Holt-Derksen	Restaurator
Mevrouw M. (Maaïke) Kraaijenbrink	Registrar
De heer F. (Fady) Mansour	Floormanager
Mevrouw C.E. (Claire) McGinn	Conservator
Mevrouw N. (Nina) Montijn	Educator Presentatie
Mevrouw S. (Sevda) Özgen	Medewerkster Huishoudelijke Dienst
De heer M. (Martin) Paris	Restaurator
De heer E.G. (Erwin) Roubal	Restaurator
De heer J.K. (Jan Kees) de Ruijter	Specialist Mechanische Muziek & Arrangeur
Mevrouw C.P.D. (Carolina) Schoeman-Deisz	Medewerkster Algemene Dienst
De heer D. (Dave) Stoker	Medewerker Huishoudelijke Dienst
Mevrouw E.T.M. (Eline) Veldman	Medewerker Commerciële Verhuur & Coördinator Vrienden
Mevrouw C.M. (Christina) Vilters	Medewerkster Algemene Dienst
Mevrouw D. (Daantje) Voshaar	Online Marketeer
De heer T.M. (Tom) Watkins	Projectmedewerker Music, Motion & Me
Mevrouw J.H. (Joline) Wijnands-Stoffel	Junior Conservator
De heer C.P. (Stan) van Zadelhof	Hoofd Bedrijfsvoering

10. Gebouwen

Museum Speelklok huurt het gebouw van de Buurkerk van de Gemeente Utrecht met daarbij de afspraak dat het museum het beheer en onderhoud van het gebouw voert. Daarnaast huurt het museum de atelierruimte aan de Lichte Gaard en een depotruimte in Overvecht van de Stichting Vrienden. In 2024 zal de registratie van een grote verzameling pianolarollen zijn afgerond; de tijdelijke opslag zal per 1 juli worden opgezegd.

Onderhoud

Met betrekking tot het groot onderhoud van de Buurkerk maakt het museum gebruik van de SIM (Subsidieregeling Instandhouding Monumenten) waarmee 50% van de kosten gefinancierd kunnen worden. Voor de periode 2019-2024 is een onderhoudsplan opgesteld. In 2023 zijn de volgende grote werkzaamheden uitgevoerd:

- Schilderwerk buitenzijde kerk en kosterwoning. Dit onderhoud is een terugkerende post binnen de SIM.
- Vervanging van grote delen van de kunststof dakgoten. De bekleding van de dakgoten was er voor een groot deel slecht aan toe. Door een aantal posten binnen het meerjarig onderhoudsplan samen te voegen, hebben we het herstel in 2023 kunnen laten uitvoeren.

Duurzaamheid

In 2023 zijn wij gestart met de deelname aan het ontzorgingsprogramma van de Provincie Utrecht (naast een groot aantal andere Utrechtse locaties). Na de scan van de Provincie Utrecht zijn in 2023 de volgende acties ondernomen:

- Invoering van een volledig vegetarische kaart in het museumcafé en bij verhuringen.
- Inkoop van groene EU-Windenergie voor 2024 en 2025.
- Advies aan bezoekers via onze website om met het openbaar vervoer naar het museum te komen.
- Start van een interne werkgroep duurzaamheid in Museum Speelklok.

Integraal Veiligheidsplan

- Vervangen camera's

Het sterk verouderde camera bewakingssysteem is in 2023 voor 90% vervangen. De laatste onderdelen zullen in 2024 afgerond worden. Hiermee is het systeem weer helemaal up-to-date en met een aantal museumzalen (o.a. Middenschip) uitgebreid.

- Detectie zolder kerk

Na de voorbereidingen in 2022, is in 2023 het rookdetectiesysteem in de dakkappen van de Buurkerk aangebracht. Het systeem is aangesloten op de brandmeldcentrale. Door deze uitbreiding wordt de particuliere alarmcentrale in een vroeg stadium van rookontwikkeling gewaarschuwd.

11. Stichting Vrienden Museum Speelklok

Doelstelling

Uit de statuten: De Stichting Vrienden van Museum Speelklok ('Stichting Vrienden') ondersteunt het Museum Speelklok ('Museum') door het bijeenbrengen van gelden voor de aankoop, de restauratie en het tentoonstellen van collectiestukken en middels financiële ondersteuning van het Museum in brede zin. Stichting Vrienden betreft derden bij de activiteiten van Stichting Vrienden met betrekking tot het Museum en onderhoudt contacten met hen die Stichting Vrienden in financiële zin steunen ('Vrienden') bij diverse gelegenheden.

Op 31 december 2023 had de Stichting Vrienden 49 ondernemersvrienden en 262 particuliere vrienden, inclusief de 'Vrienden voor het leven'. Eline Veldman vervulde de functie coördinator voor de Stichting Vrienden, die zij combineert met haar werk voor het museum.

Utrecht Diner en Utrecht Borrel

Het geplande Utrecht Diner op 11 november moest helaas worden gecancelled wegens gebrek aan aanmeldingen. Na zes succesvolle edities was dit een bittere pil. Door het bestuur van de Vrienden wordt nagedacht welke consequenties dit zal hebben voor eventuele volgende edities.

Op 7 juni is een Utrecht Borrel voor een klein gezelschap vrienden georganiseerd. Tijdens de bijeenkomst heeft Thijs Lodewijk (artiestennaam Ludowic) een presentatie gegeven over het Trautonium, een elektronische synthesizer die in 1929 werd uitgevonden. Al bijna 100 jaar oud maar nog steeds vernieuwend.

Financieel verslag

In 2023 stelden de Vrienden een aanzienlijke bijdrage voor de realisatie van het project *Music, Motion & Me* beschikbaar. Deze bijdrage zal na realisatie van het project in 2025 worden verantwoord in de jaarrekening.

De samenstelling van het bestuur was per ultimo 2023 als volgt:

Mevrouw S. Dijkgraaf, Voorzitter
De heer R. van Maldegem, Penningmeester
De heer J. Wagenaar, Secretaris
De heer R. Wagenaar, Lid
Mevrouw W. Raymakers, Lid

12. Verslag van de Raad van Toezicht

In 2023 vergaderde de Raad van Toezicht vijfmaal; de brainstormvergadering in januari was gewijd aan het beleidsplan 2025-2028. Naast de financiële zaken, zoals de begroting, de jaarrekening en de prognose, stonden ook de Code Cultural Governance, de risicomatrix en het project *Music, Motion & Me* op de agenda. Met ingang van september 2022 is de maximale zittingstermijn 8 jaar, bestaande uit 2 termijnen van 4 jaar. Hiervoor was de maximale zittingstermijn 9 jaar, bestaande uit 3 termijnen van 3 jaar. De zittende leden kunnen nog kiezen tussen de oude of de nieuwe zittingstermijn.

De samenstelling van de Raad van Toezicht per 31 december 2023 was als volgt: (datum 1e benoeming, jaar aftreden)

- De heer J.W.R. van Lunteren, voorzitter per 27-11-2018, 2024
- Mevr. S.G. van Dockum, lid per 27-06-2017, 2026
- Mevr. C. Jager, lid per 25-06-2015, 2024
- De heer S.H. Linnenbank, lid per 25-11-2019, 2028
- De heer R.L.H. Nouwen, lid per 28-11-2022, 2030
- Mevr. T.S. Leung, lid per 28-07-2021, 2025
- De heer B.F. Timmermans, lid per 28-07-2021, 2025

In het najaar startte via bureau Aardoom en de Jong een wervingstraject voor een nieuwe voorzitter nadat Remco van Lunteren had aangegeven dat hij na vijf jaar wilde stoppen. Per 24 januari 2024 is Merida Steba benoemd tot voorzitter.

De Raad van Toezicht heeft grote bewondering voor de creativiteit en flexibiliteit van de medewerkers. In verhouding tot het aantal bezoekers en het aantal activiteiten heeft het museum een kleine staf en een beperkt budget. Daarmee worden telkens weer opnieuw manieren gevonden om de collectie te verbinden met de thema's van vandaag en morgen. Daarbij beschikt het team over het vermogen om trends in de maatschappij te signaleren en daar inhoudelijk een antwoord op te formuleren. De tentoonstelling *Maak 't Even* is daar ook weer een goed voorbeeld van. Daarnaast is het als toezichthouder altijd fijn dat dit samengaat met een deugdelijke financieel administratieve organisatie en stevige sturing op de dagelijkse gang van zaken.

De Raad is ervan overtuigd dat dankzij de nieuwe koers die het museum heeft ingezet Museum Speelklok en zijn collectie relevant zal blijven voor een breed publiek. Met een

nieuw beleidsplan voor de periode 2025-2028 en een mooi herinrichtingsplan voor de bovenverdieping gaat Museum Speelklok wel een spannende tijd tegemoet. De Raad heeft het volste vertrouwen in de directie en alle medewerkers die dit geweldige museum dragen!

Namens de Raad van Toezicht,

Remco van Lunteren, voorzitter

Overzicht relevante nevenfuncties van Raad van Toezicht leden en directie Museum Speelklok 2023

Raad van Toezicht

Remco van Lunteren

Lid Raad van Bestuur UMC Utrecht

Voorzitter Raad van Toezicht Stichting Voorbereiding PALLAS reactor

Voorzitter Raad van Toezicht Stichting NRG

Voorzitter Vereniging Oud Statenleden Provincie Utrecht

Lid van Raad van Toezicht Stichting Sciencepark

Lid van Raad van Commissarissen Apotheek A156

Saskia van Dockum

Directeur-bestuurder Stichting Het Utrechts Landschap

Directeur-bestuurder Stichting De Utrechtse Molens

Directeur-bestuurder Stichting Kasteel Loenersloot

Lid van het bestuur Theater Kikker en Podium Hoge Woerd

Bestuurslid Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht

Voorzitter adviescommissie Vfonds

Cathy Jager

Hoofd Bureau Collecties & Tentoonstellingen Rijksmuseum

Lid Raad van Toezicht Groninger Museum

Stephan Linnenbank

Management consultant bij Making Strategy Work

Voorzitter RvC Aegon Cappital (tot 3 juli 2023)

Lid Raad van Toezicht Pensioenfonds SABIC

Lid Raad van Toezicht Pensioenfonds Capgemini

Bestuurslid Vereniging Intern Toezicht Pensioensector

Raphaël Nouwen

Bestuurder Untapped talents BV

Bestuurslid Stichting de Nieuwe Haven

Lid ledenboard Social Enterprise NL

Bestuurslid Nouwen - Ramselaar stichting

Bestuurslid Henri Nouwen stichting

Bestuurder LRN Beheer BV

Bart Timmermans-Craenen

Manager Zorg & Bedrijfsvoering OK/CSA/POS/infectiepreventie/zorgpartners Spaarne Gasthuis

Bestuurslid Stichting Sociaal Fonds Spaarne Gasthuis

Tsui-Saen Leung

Freelance projectleider ontwikkeling

Freelance adviseur diversiteit & inclusie in de culturele sector en het kunstonderwijs

Voorzitter bestuur Stichting Reasonable Doubt Foundation

Bestuurslid What You See Festival

Directie

Marian van Dijk

Voorzitter Stichting Kaleidos

Voorzitter werkgroep Veelzijdig Aanbod van het UMO (Utrechts Muziek Overleg)

Penningmeester Stichting Utrechts Museumkwartier (SUM)